

Vogeltrek

Algemeen

Veel vogels blijven niet het hele jaar op dezelfde plaats. In de winter zijn ze vaak in andere gebieden dan in de zomer. Waarom eigenlijk?

In de winter wordt het voor veel vogels moeilijker om voedsel te vinden. Insecten, spinnen en wormen kruipen diep weg. Gras en zaden kunnen onder een dik pak sneeuw liggen. Het wordt kouder en om warm te blijven moeten vogels juist extra veel eten. De nachten zijn lang en daardoor is er minder tijd om te zoeken naar eten. Daarom trekken veel vogels voor de winter naar gebieden waar nog wel voldoende voedsel te vinden is. Deze vogels noemen we trekvoegels. Sommige vogels broeden in ons land, maar zijn in de winter in Afrika (zwaluwen, ooievaar, lepelaar, koekoek, verschillende roofvogels). Veel vogels die in Noord- en Oost-Europa broeden, komen juist bij ons overwinteren. Onder deze wintergasten zijn bijvoorbeeld veel ganzen, eenden en zwanen. Er zijn ook vogels die het hele jaar in ons land blijven. Dat noemen we standvogels

(blauwe reiger, ijsvogel, roerdomp, winterkoning en huismus). Zij vinden meestal genoeg te eten om te overleven. Als het hard gaat vriezen, komen ijsvogels, blauwe reigers en roerdampen wel in de problemen. Ze kunnen dan geen vis meer vangen en een groot aantal zal dan dood gaan. Merels en roodborsten zijn zogenaamde deeltrekkers. Een deel blijft in de winter in Nederland; een ander deel trekt weg naar het zuiden of zuidwesten van Europa. Beide oplossingen hebben hun voor- en nadelen. De vogels die dicht bij hun broedgebieden gebleven zijn kunnen in het voorjaar het eerst de beste broedplekken kiezen. Maar als de winter strenger is dan anders, krijgen zij het moeilijk en zijn juist de vogels die naar het zuiden zijn gegaan in het voordeel. Sommige soorten als de zwarte ooievaar, beflijster, kraanvogel en visarend, zijn alleen in de trektijd in Nederland te zien. Ze broeden in het

Bert Booden/Roerdomp

Noorden of Oosten van Europa en overwinteren ten zuiden van Nederland.

Gevaar

iStock

Agami-Bas Haasnoot

iStock

De vogels die ieder jaar naar Afrika vliegen, komen onderweg vele gevaren

tegen. Eerst komen ze over Zuid-Europa. Hier staan duizenden jagers klaar om vogels te doden. Dit doen ze met geweren, netten of lijmstokjes. Alleen al in Italië worden elk jaar zo'n 100 miljoen zangvogels

gedood. Maar niet alleen zangvogels worden gevangen. Ook roofvogels en ooievaars worden uit de lucht geknald. De trekvogels die dit overleefd hebben, moeten de Middellandse Zee oversteken. Daarna volgt een lange tocht over de bloedhete en droge Sahara. Hier is niks voor ze te vinden dus vliegen de meeste in één keer door. Sommige vinden onderweg een oase waar ze even kunnen bijkomen. Een belangrijk ander gevaar op hun trektocht is slecht weer. Dagenlang regen, hagelbuien, onweer of een flinke (zand)storm eisen hun tol. Maar ook door botsingen met hoogspanningskabels sterven vogels. Als ze dan eindelijk in het goede gebied in Afrika zijn aangekomen, lopen ze het risico om door bestrijdingsmiddelen dood te gaan.

Bovendien worden in Afrika soms ook vogels opgegeten door mensen. In het voorjaar, moeten ze dezelfde weg weer terug. Dus weer langs alle gevaren.

Andere vormen van vogeltrek

Vogels trekken niet alleen in de lente en herfst. Er zijn ook nog andere vormen van vogeltrek:

Slaaptrek: Buiten de broedtijd slapen sommige vogels graag in grote groepen bij elkaar. Zo kun je in de herfst grote zwermen van wel tienduizenden spreeuwen zien. Deze spreeuwen verzamelen zich om op één plek de nacht door te brengen. Andere vogels die met een heleboel tegelijk op een slaapplek overnachten zijn kraaien, meeuwen en ganzen. Slaaptrek zie je vooral 's avonds. Samen overnachten kan veel veiliger zijn dan alleen, maar is ook handig om van elkaar te weten te komen waar de beste voedselgebieden zijn.

Spreeuwen/Agami-Hans Gebuis

Voedseltrek: Vogels vliegen van hun slaapplek naar de ontbijt tafel. Dat kan vele kilometers verderop zijn. In kleinere groepjes verspreiden de vogels zich op zoek naar de goede voedselgebieden. Ook in het broedseizoen kun je voedseltrek zien. Aalscholvers die in de Oostvaardersplassen broeden bijvoorbeeld kun je in groepjes heen en weer zien vliegen van en naar het

Aalscholver/Agami-Daniele Occhiato

IJsselmeer. Daar vangen ze vis. In het Waddengebied kun je een heel speciale voedseltrek zien. De strandlopers, wulpen, scholeksters en andere steltlopers kunnen alleen met laag water voedsel op het wad zoeken. Met hoog water trekken ze in grote groepen naar de kwelders, droge zandplaten en weilanden achter de dijk. Deze plaatsen waar honderden, duizenden en soms tienduizenden steltlopers en meeuwen wachten totdat het weer laagwater is, heten “hoogwatervluchtplaatsen”. Een andere bijzondere vorm van trek is de ruitrek. Als vogels “ruien” worden de oude, versleten veren vervangen door nieuwe. Ganzen en eenden verliezen in één keer de veren die ze nodig hebben om te vliegen, de slagpennen. Meestal is dat na het broedseizoen. Een paar weken kunnen ze dan niet vliegen; een gevaarlijke periode dus. In juli, vlak voor de rui, kun je langs onze kust grote aantallen bergeenden naar het noorden zien trekken. Ze vliegen naar plaatsen waar ze rustig kunnen ruien: het Waddengebied.

Belangrijke Vogelgebieden

Trekvogels vliegen duizenden kilometers. Dit vraagt veel energie. Voordat ze op trek gaan eten ze extra veel (opvetten), maar onderweg zullen veel soorten voedsel moeten zoeken om “bij te tanken”. In die gebieden

kunnen ze eten en uitrusten. De beste gebieden voor veel soorten trekvogels zijn uitgestrekte moeras- en watergebieden, zogenaamde “wetlands”. Veel van deze wetlands in de wereld dreigen te verdwijnen. Dat komt omdat veel van deze gebieden worden gebruikt voor de landbouw of voor de aanleg van wegen of woonwijken, maar ook omdat er steeds meer mensen daar hun vakantie doorbrengen. Het is dus heel belangrijk dat deze gebieden goed beschermd worden. In Nederland zijn veel wetlands te vinden; denk maar aan de Oostvaardersplassen, de Biesbosch en het Lauwersmeer. De Waddenzee wordt jaarlijks door vele miljoenen vogels gebruikt om weer op krachten te komen en is ons belangrijkste wetland. Een reden om er heel zuinig op te zijn.

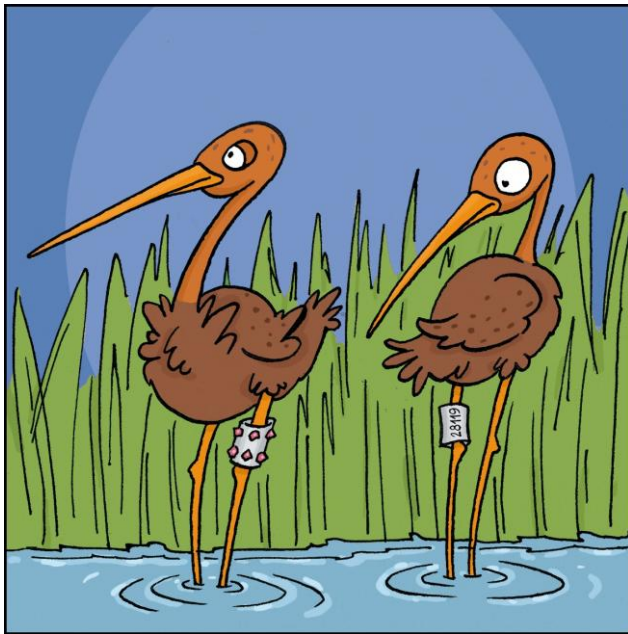

Agami-Marc Guyt

Onderzoek

Om trekvogels goed te kunnen beschermen is het nodig dat je precies weet waar de vogels vandaan komen, waar ze naar toe gaan en waar ze onderweg blijven. Hoe doe je dat? Door ringonderzoek! Onderzoekers vangen vogels (met speciale netten), doen een ringetje om hun poot en laten ze weer vrij. Op de ring staat een uniek nummer. Als de vogel ooit gevonden wordt kun je zien waar hij vandaan komt. Een klein deel van de geringde vogels wordt gevonden. Soms wordt

zo'n vogel gevangen door een kat of vliegt hij tegen het raam. Ook worden wel eens ringen gevonden in braakballen van uilen. Bij zangvogels worden ongeveer twee van de honderd geringde vogels teruggevonden. Bij grotere vogels is dat wat meer. Omdat er heel veel vogels een ring krijgen, is toch vrij goed bekend waar de verschillende soorten vogels naar toe gaan. In Europa zijn veel mensen die een speciale vergunning hebben om vogels te vangen voor ringonderzoek. Natuurlijk is er voor elke vogel een passende ring. De kleinste zangvogels krijgen een ringetje van 2mm doorsnede. Een ring voor een zwaan heeft een doorsnede van 28mm. In Nederland wordt ringonderzoek gedaan door het Vogeltrekstation.

Op een vogelring staat bijvoorbeeld:
*Vogeltrekstation Arnhem 3.012.372
 Holland, of
 Vogeltrekst. Arnhem-Holl 253260, of
 Arnhem VT Holland S-165.384*

Wat moet je doen als je een vogelring vindt?

- ➔ Stuur alle vogelringen (dus ook buitenlandse ringen) naar het Vogeltrekstation, Postbus 40, 6666 ZG Heteren.

- ➔ Vermeld precies de plaats waar de vogel gevonden werd.
- ➔ Vermeld de datum van het vinden.
- ➔ Vermeld hoe de vogel gevonden werd (dood, gewond, geschoten, ziek, skelet, door kat gegrepen, pas dood, al lang dood, alleen een pootje met ring gevonden, in een braakbal, enz.)
- ➔ Als je weet welke vogelsoort het is, vermeld dit dan ook.

Meestal krijgt de vinder na een tijdje alle gegevens van de vogel thuis gestuurd.

Vogeltrek kijken: stuwings

De meeste landvogels vliegen niet graag over grote watervlakten. Op hun trekroutes steken ze dan ook de zeeën op de smalste plaatsen over (gestuwde trek). Op deze plaatsen zijn in de trektijd massa's vogels te zien. Vooral op dagen met zonnig weer en weinig wind trekken er duizenden vogels per dag over, soms zelfs duizenden per uur. Belangrijke oversteekplaatsen in Europa zijn: Falsterbo (het zuidelijkste puntje van Zweden), Gibraltar (in het zuiden van Spanje, voor de westelijke oversteek naar Afrika) en de Bosporus (in Turkije, voor de oostelijke oversteek naar Afrika). Ook in Nederland zijn goede plaatsen om vogeltrek te bekijken. Bijvoorbeeld de duinen, heidevelden en langs rivieren. Veel grote vogels als ooievaars en roofvogels maken graag gebruik van

opstijgende warme lucht (thermiek). Ze vliegen dan tot op grote hoogte en laten zich dan afdrijven naar een volgende plaats met opstijgende lucht (thermiekbel). Op die manier kunnen ze met heel weinig vleugelslagen een grote afstand afleggen. Deze opstijgende lucht bestaat niet boven water, maar juist wel boven heidevelden en akkers. Thermiek ontstaat pas als de zon een tijdje op de grond schijnt. De grond wordt dan snel warm en de lucht daarboven ook. Die gaat dan opstijgen. Als je roofvogels op trek wilt zien kun je dus best uitslapen. De piek ligt tussen 10.00 en 14.00 uur.

Oriëntatie

Sommige vogels trekken 's nachts (lijsters, koekoek), andere overdag (ooievaars, vinken, roofvogels). Er zijn vogels die helemaal naar Afrika trekken en toch elk jaar weer op precies dezelfde plaats terug komen om te broeden. Boerenzwaluwen bijvoorbeeld, keren elk jaar terug naar dezelfde schuur. Hoe doen ze dat? Er is al veel onderzoek gedaan, maar we weten nog niet exact hoe vogels de lange trekweg kunnen onthouden. Trekvogels hebben een aangeboren drang om op trek te gaan in een bepaalde richting. Bovendien hebben ze een soort kompas zodat ze steeds weten in welke richting ze moeten vliegen. Ook letten ze op de stand van de zon, maan en de sterren. Het landschap helpt ze ook. Veel vogels volgen kustlijnen, rivieren of gebergten.

Waar bleven de vogels?

Vroeger hadden mensen geen idee waar de zomervogels bleven en waar de wintervogels vandaan kwamen. De verklaringen die men verzong, klinken ons nu raar in de oren. Zo dacht men dat vogels naar de maan vlogen of een winterslaap hielden. Van zwaluwen dacht men dat ze ingegraven in de modder overwinterden. Van sommige vogels dacht men dat ze veranderde in vissen. De koekoek zou in de winter veranderen in een sperwer! Nu weten we dus dat dit niet klopt en dat de vogels wegtrekken naar andere gebieden.

Brandgans/Agami-Markus Varesvuo

Wist je dat.....?

....kampioenvlieger de noordse stern om te broeden 18.000 kilometer aflegt vanaf de zeeën rond de Zuidpool naar de Noordpool? Datzelfde jaar vliegt hij ook weer terug. Op die manier legt hij jaarlijks afstanden af van tussen de 30.000 en 40.000 kilometer. Van hem kun je zeggen, dat hij eigenlijk niets anders doet dan reizen en tussendoor nog even een nest jongen grootbrengen.

....een boerenzwaluw-tattoo populair is bij schippers als symbool voor een veilige terugkeer van lange reizen?

.... boerenzwaluwen van Europa naar Zuid-Afrika met een gemiddelde snelheid van 150 km per dag vliegen? Hun reis 10.000 km. lang is?

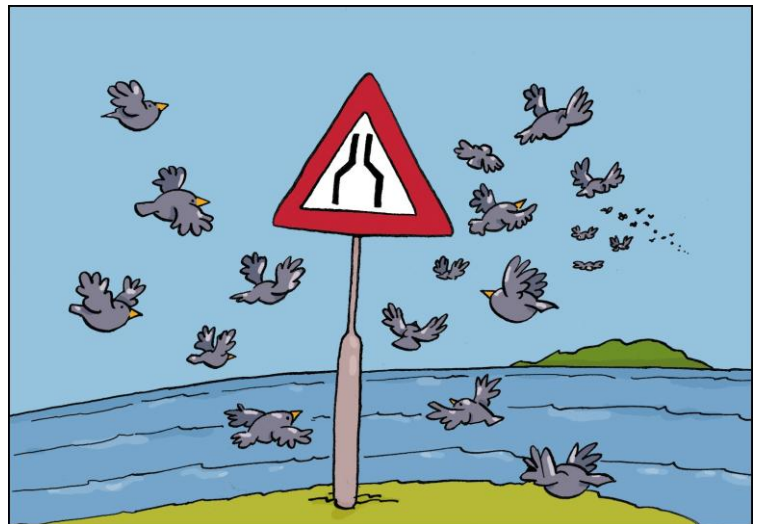
....één enkele gierzwaluw in zijn leven 6 miljoen kilometer vliegt? Dat is 8 keer heen en weer naar de Maan!

....jonge koekoeken zelf hun weg naar de Afrikaanse savannes vinden?

....gierzwaluwen bijna hun hele leven vliegend doorbrengen? Een jong dier vliegt twee tot drie jaar non stop door voor ze landen om een nest te maken.

....steltlopers non-stop 4.000 kilometer afleggen met een snelheid van 68- 80 km per uur?

....de ooievaar 7.000 km aflegt, de grutto 4.000 tot 5.000 km en de kwartelkoning 4.000 tot 10.000 km?

....indische ganzen die de Himalaya moeten oversteken hoogten bereiken van 9000 meter? Meer hoogvliegers: wilde zwanen (8000 m), wilde eenden (6400 m), rosse grutto's (6000 m), ooievaars (4800 m), kieviten (3900 m), gierzwaluwen (2000 m).

.... toen een ooievaar met een Afrikaanse speer door de nek terugkeerde in Europa mensen pas ontdekten dat deze vogels naar Afrika wegtrekken?

Word Juniorlid!

Als juniorlid van Vogelbescherming kom je op voor de vogels! En als juniorlid krijg je 5x per jaar het spannende magazine *Vogels Junior*. *Vogels Junior* gaat over beesten, buiten en beschermen en is speciaal bedoeld voor jou! Je vindt er de mooiste foto's, posters, gekke weetjes en nuttige informatie over dieren en het beschermen van natuur. Maar je leest bijvoorbeeld ook over de favoriete natuur van Bekende Nederlanders en portretten van mensen die werk maken van natuurbescherming.

Kijk voor meer info op:

www.vogelbescherming.nl/juniorlid

Ook goed om te weten

Wat doet Vogelbescherming Nederland?

Vogelbescherming Nederland zet zich in voor alle in het wild levende vogels en hun leefgebieden. Vogels geven heel goed aan of het goed of slecht gaat met de natuur en het milieu. Als het slecht gaat met een vogelsoort, dan is dat een teken dat er iets mis is met zijn leefomgeving. Vogels zijn dus niet alleen het beschermen waard vanwege hun mooie kleuren, afwisselende zang en indrukwekkende vliegkunst, maar ook als boodschappers over de natuur. Vogelbescherming Nederland is de oudste natuurbeschermingsorganisatie in ons land. Ze is opgericht in 1899. In heel veel landen bestaat er een organisatie zoals Vogelbescherming Nederland. Om deze organisaties goed te laten samenwerken is BirdLife International opgericht. Dit is de wereldwijde vogelbeschermingsorganisatie. Op deze manier wordt geprobeerd zo goed mogelijk alle vogels en hun leefgebieden in de wereld te beschermen. Kijk voor meer informatie op www.vogelbescherming.nl

Welkom in de winkel van Vogelbescherming!

Vogelbescherming Nederland verkoopt veel artikelen waarmee je nog meer kunt genieten van vogels. Voor verrekijkers, telescopen, vogelboeken, CD's en DVD's met vogelgeluiden, nestkasten en vogelvoer ben je in onze winkel aan het juiste adres. Leden van Vogelbescherming krijgen op heel veel artikelen aantrekkelijke kortingen in de winkel en de webwinkel van Vogelbescherming. Het adres is: Boulevard 12, 3707 BM ZEIST.

Servicecentrum

Ook met alle vragen over vogels en het beschermen van vogels kun je terecht bij Vogelbescherming Nederland. Kijk eerst eens op: www.vogelbescherming.nl. Hier vind je heel veel informatie en misschien wel antwoord op jouw vraag. Je kunt via deze website ook een mailtje sturen. Natuurlijk kun je ook bellen. Het nummer is: 030 - 693 77 00.